

Buxoro viloyatining investitsion jozibadorligini oshirishda korxonalarining o'ri va ahamiyati

Akmal Choriyevich Boboev

boboev-akmal@bk.ru

Obida Qosimovna Akramova

akramova2023@gmail.com

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti

Annotatsiya: Maqolada Buxoro viloyatining investitsion jozibadorligini oshirishning ahamiyatli tomonlari va bunda korxonalarining o'ri qay darajada ekanligiga alohida e'tibor berilgan. Shuningdek, korxonalar faoliyatini rivojlantirishda korxonalar investitsion jozibadorligini oshirish zarurligi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya, investitsion jozibadorlik, sarmoya, korxonalar, tashkilot, moliya, tarmoq, xususiy mablag'lar, moliyaviy resurslar.

The role and importance of enterprises in increasing the investment attractiveness of the Bukhara region

Akmal Choriyevich Boboyev

boboev-akmal@bk.ru

Obida Qosimovna Akramova

akramova2023@gmail.com

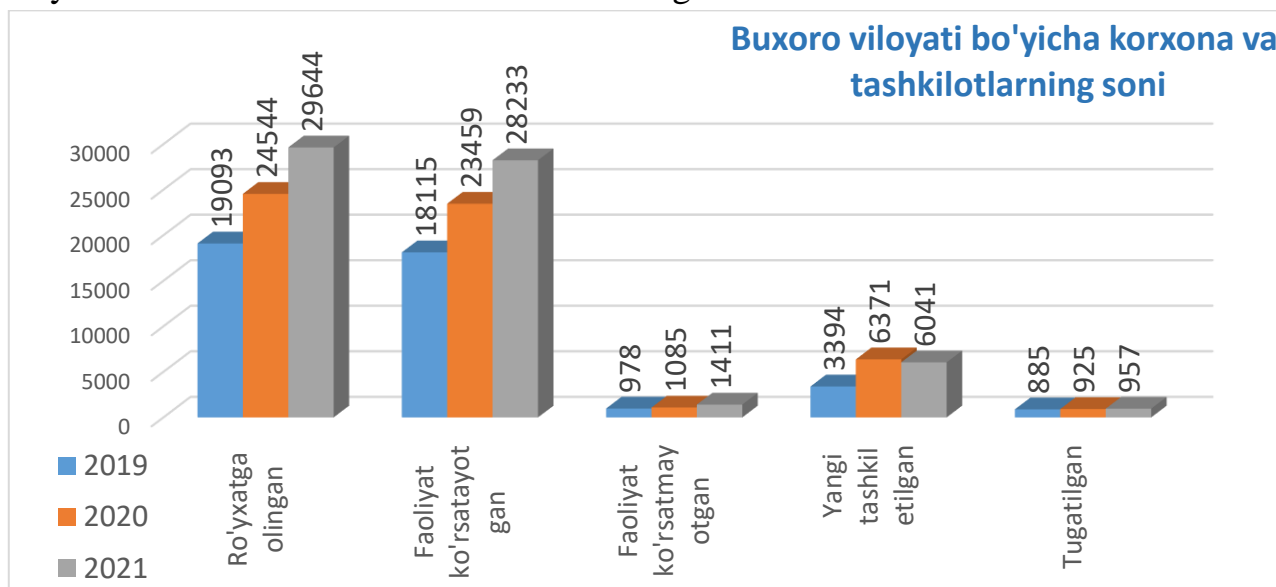
Bukhara Institute of Engineering-Technology

Abstract: The article pays special attention to the significant aspects of increasing the investment attractiveness of the Bukhara region and the degree of the role of enterprises in this. The necessity of increasing the investment attractiveness of the enterprise in the development of enterprises' activities is also highlighted.

Keywords: investments, investment attractiveness, investments, enterprise, organization, finance, network, private funds. financial resources.

Ma'lumki, investitsiyalar yangi korxonalarining bunyod etilishi yoki mavjud korxonalarining ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish uchun jalb qilinadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiyalar, o'zlarining kelib chiqish manbalaridan qat'iy nazar, asosiy tamoyilga, ya'ni ulardan foydalanishning iqtisodiy jihatdan samaradorligi darajasiga amal qilishi taqozo etiladi. Ayniqsa, keyingi yillarda sarflanayotgan investitsiya mablag'lari orasida salmog'i jadal sur'atda o'sib

borayotgan xususiy investitsiya mablag'larini egalari uchun bu ko'rsatkich muhim hisoblanib, aynan shu ko'rsatkichdan kelib chiqqan holda ular o'z mablag'larini iqtisodiyotning qaysi sohasiga kiritishni hal etadilar. Biroq, o'z navbatida ta'kidlash o'rinliki, iqtisodiyotning har bir tarmog'i ham mazkur sarmoyalar uchun bir xil darajadagi samarani ta'minlay olmaydi. Jumladan, o'zining ahamiyatiga ko'ra yuqori bo'lgan ijtimoiy sohalar ayni paytda investorlar uchun o'z rentabelligining past darajasi tufayli kam jozibali hisoblanadi. 2-rasmda 2021 yilda Buxoro viloyati bo'yicha korxonalar va tashkilotlar soni berilgan.

1-rasm. Buxoro viloyati bo'yicha korxonalar va tashkilotlar soni¹ [3]

Yuqoridagi rasmdagi iqtisodiy ko'rsatkichlarga nazar tashlasak, Buxoro viloyatida korxonalar soni yildan yilga o'sib borishini ko'ramiz. Buxoro viloyatida 2019 yilda jami 19033 ta, 2020 yilda 24544 ta, 2021 yilda 28333 ta korxonalar ro'yxatga olingan. Faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar 2019 yilda 18115 ta, 2020 yil 23459 ta, 2021 yilda 28333tani tashkil qilgan. Faoliyat ko'rsatmayotgan korxonalar 2019 yilda 978 ta, 2020 yilda 1085 ta, 2021 yilda 1411 tani tashkil qilgan. yangi tashkil etilgan korxonalar 2019 yilda 3394 ta, 2020 yilda 6371 ta, 2021 yilda 6041 tani tashkil qilgan. Rasmdan shuni ko'rish mumkinki, tugatilgan korxonalar soni ham yildan yilga ko'payib borgan. 2019 yilda 885 ta 2020 yilda 925 ta va 2021 yilda 957 ta korxonalar tugatilgan, ushbu ko'rsatkichlar qoniqarli emas. Hududlar barqaror iqtisodiy rivojlanishi ko'p jihatdan mavjud korxonalarining barqaror faoliyatiga bog'liqdir.

Buxoro viloyatida faoliyat ko'rsatayotgan va shakllanayotgan yangi korxonalar, mazkur korxonalarining ishsizlik darajasini pasaytirishdagi o'rning tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, viloyatda yangi korxonalarining va ishlab chiqarish quvvatlarining ishga tushirilishi uning iqtisodiy quvvatini oshirishda va viloyatdagi mehnat resurslarini ishchi o'rinlari bilan ta'minlashda muhim ahamiyatga egadir. Lekin

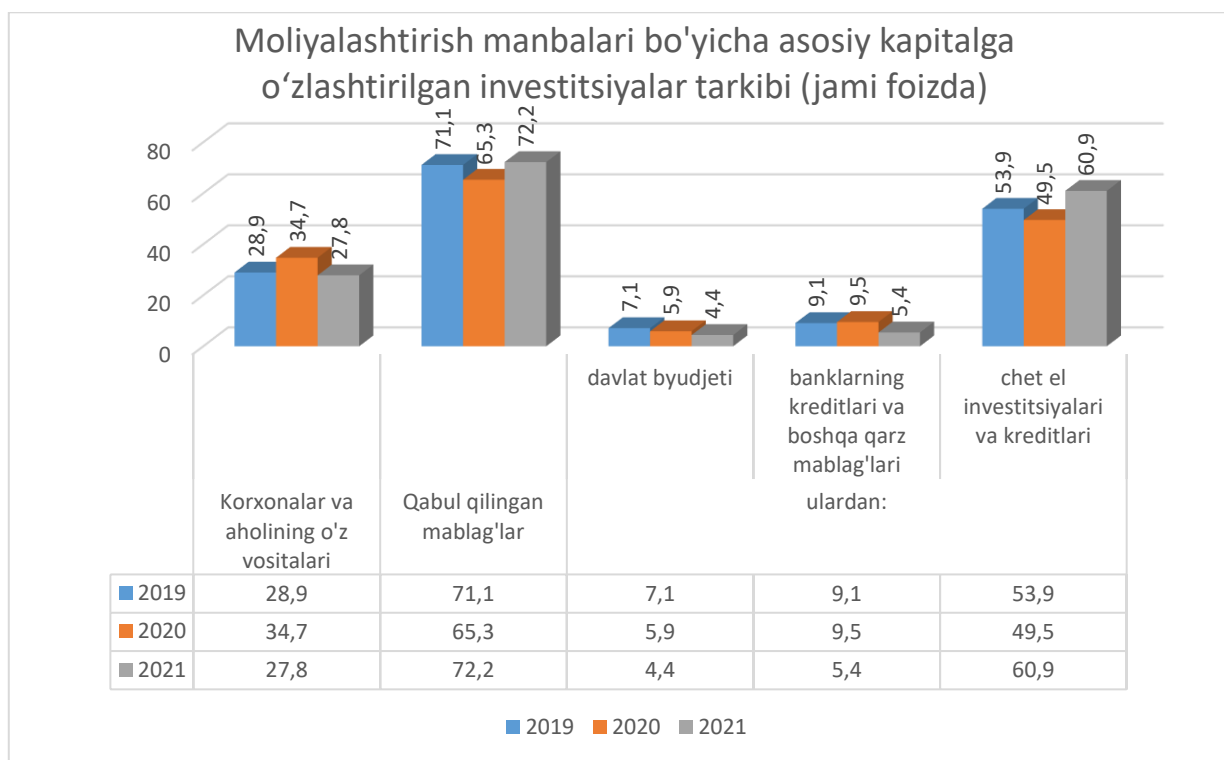
¹ Buxoro viloyat statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

hozirgi bozor iqtisodiyoti sharoitida viloyatdagi asosiy iqtisodiy muammolardan biri shu yangi korxonalarni qurishni va harakatdagi korxonalarni kengaytirish va qayta jihozlashni moliyalashtirishning manbalarini aniqlashdir.

Buxoro viloyatida 2019-2021 yillarda kapital qo'yilmalarni moliyalashtirishda asosan quyidagi mablag' manbalaridan foydalanildi:

- ✓ Respublika byudjeti mablag'lari;
- ✓ korxonalar va aholining xususiy mablag'lari;
- ✓ banklarning kreditlari va boshqa qarz mablag'lari ;
- ✓ chet el investitsiyalari;
- ✓ byudjetdan tashqari fondlar mablag'lari.

Barcha yuqorida sanab o'tilgan moliyalashtirish manbalari ichida chet el investitsiyalari va kreditlardan foydalanish salmoqli o'rin tutib, buni quyidagi 2-rasmdan ham ko'rish mumkin.

2-rasm. Moliyalashtirish manbalari bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar tarkibi (jami foizda)² [3]

Yuqoridagi rasmdan shuni ko'rish mumkinki, barcha manbalar bo'yicha esa turli yillarda kamayish hamda ko'payish holatlari kuzatiladi: respublika byudjeti mablag'laridan foydalanish hajmi 2019 yilga nisbatan 2021 yilda 2,7%ga kamaygan; bank kreditlari va boshqa qarz mablag'lari - 2019 yilga nisbatan 2021 yilda - 3,7% kamayishi kuzatilmoqda, chet el investitsiyalaridan moliyalashtirish ham goh ko'payib, goh kamayib borayotganini kuzatish mumkin. Demak, viloyatda chet el investitsiyalari va kredit mablag'lari hisobidan investitsiya kiritish hajmlari yildan-

² Buxoro viloyat statistika boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi.

yilga yaxshilanib bormoqda. Bu ko'rsatkichlar esa viloyatda investitsiya muhitining chet el investitsiyalari va kredit mablag'lari hisobidan ishlab chiqarishga kiritilganidan dalolat beradi. Investitsiya mablag'larining turli manbalari bo'yicha sarflanishi ma'lumotlari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, tahlil qilinayotgan davr mobaynida korxonalar va aholining xususiy mablag'lari hisobidan qilingan kapital sarflar nisbatan past darajada bo'lgan.

Demak, viloyatda korxonalar va aholining xususiy mablag'lari hisobidan investitsiya kiritish hajmlari yildan-yilga kamayib bormoqda. Bu ko'rsatkichlar esa viloyatda investitsiya muhitining korxonalar va aholining xususiy mablag'lari hisobidan emas, chet el investorlarning sarmoyalarini ishlab chiqarishga kiritilganini bilish mumkin. Bu borada manfaatdorliklarini rag'batlantirish borasida bir qator ishlar olib borish kerakligidan darak beradi.

Buxoro viloyati bo'yicha korxonalar va tashkilotlar soni hamda moliyalashtirish manbalari bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar tarkibi tahlil qilish asosida quyidagi xulosalar shakllantirildi:

1. Korxonaning moliyaviy resurslari va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish. Korxonaning moliyaviy holatini tahlil qilish orqali investor daromadning o'sish sur'ati, rentabellik, likvidlik, qarz mablag'larining kapitalga nisbati bilan ko'proq qiziqadi.

2. Biznes-jarayonlarning samaradorligi oshirish va uzoq muddatli rivojlanish strategiyasining ishlab chiqish. Buning uchun korxonalar mijozlari va yetkazib beruvchilar bilan aloqalarini yaxshilash borish talab etiladi.

3. Hududda mavjud resurslardan foydalanish samaradorligi va biznesni yanada kengaytirish imkoniyatlarini yaratish. Bu yerda asosiy omillar texnologiya, mehnat resurslari sifati, investitsiya rejasi va investitsiya loyihalarini samarali boshqarish yo'llaridan to'lagicha foydalanish.

4. Biznes egalarining tarkibi, huquqiy tuzilishi, asosiy vositalar uchun hujjatlarni to'g'ri rasmiylashtirish lozim. Bu investorlar kompaniya haqida to'liq va to'g'ri ma'lumot olishlariga hamda qiziqishini ortishiga yordam beradi.

5. Bozor barqarorligi kompaniyaning hajmi va uning bozordagi ulushini oshirish, mahsulotni diversifikatsiya qilish va marketing strategiyasining samaradorligini belgilash.

Bu omillar investitsiya qarorlariga ta'sir qiluvchi va investitsiya memorandumini tahlil qilish jarayonida, shuningdek huquqiy, moliyaviy va operatsion auditni o'tkazish jarayonida baholanadi. Har qanday investor, qaysi sanoat, uning hajmi va kelib chiqish mamlakatidan qat'i nazar, birinchi navbatda ushbu omillarni baholaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Бобоев А. Ч. Худудларда хорижий инвестицияларни жалб қилиш самарадорлиги //интернаука. – 2019. – №. 9-2. – с. 19-21.
2. Расулова Н. Н. Динамика и роль иностранного инвестирования в развитии экономики Узбекистана за годы независимости //ББК 65.0501 С 56. – 2018. – С. 269.
3. OLIMOVICH, D. I., Вахтиёрович, Т. М., & Chorievich, В. А. (2020). Description of Technological Processes in Restaurant Services. JournalNX, 6(05), 248-252.
4. Бобоев, А. Ч. (2017). Бухорода туризмни ривожлантириш масалалари. Интернаука, 8(12 Часть 3), 64.
5. Бобоев, А. Ч., & Рахматов, Ш. А. (2016). Эволюция теоретических взглядов о предпринимательской деятельности. Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире, (13-2), 94-98.
6. БОБОЕВ, А. Ч. (2022). БУХОРОДА ТУРИЗМНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION, 1(9).
7. Бобоев, А. Ч., & Базарова, М. С. (2019). ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИНГ ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ. Интернаука, (22-3), 88-90.
8. Бобоев, А. Ч. (2017). РОЛЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКЕ. Ученый XXI века, 76.
9. Бобоев, А. Ч. (2018). Ўзбекистонда тадбиркорлик субъектларининг инновацион фаоллигини рағбатлантириш йўллари. Интернаука, (20-2), 82-84.
10. Boboev, A. (2017). Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ҳозирги ҳолати. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, (2), 214-220.
11. Азимов, Б. Ф., Бобоев, А. Ч., & Абдуллаев, Ж. Ж. (2022). Определение экспортных драйверов региона путем анализа внешнеторгового оборота бухарской области. ученый XXI века, (7 (88)), 20-24.
12. Chorievich, В. А. (2022). Issues of formation of entrepreneurial skills in graduates of higher education. European Multidisciplinary Journal of Modern Science, 6, 183-187.
13. Б.Ф. Азимов, А.Ч. Бобоев, & Ж.Ж. Абдуллаев (2022). ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЭКСПОРТНЫХ ДРАЙВЕРОВ РЕГИОНА ПУТЕМ АНАЛИЗА ВНЕШНЕТОРГОВОГО ОБОРОТА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ. Ученый XXI века, (7 (88)), 20-24.
14. Азимов Бобир Фаттоҳевич (2019). Ўзбек миллий урф-одатлари инвестицион ва инновацион трансформациялашга муҳтожми?. Экономика и финансы (Узбекистан), (8), 33-39.

15. Расулова Н. Н. Государственная поддержка развития малого бизнеса и предпринимательства в Узбекистане //Ученый XXI века. – 2017. – №. 2-2.

16. РАСУЛОВА Н. Н. Роль и развитие малого бизнеса и частного предпринимательства в Узбекистане //Поколение будущего: Взгляд молодых ученых-2015. – 2015. – С. 288-292.

17. Расулова Н. Н. Динамика и роль иностранного инвестирования в развитии экономики Узбекистана за годы независимости //ББК 65.0501 С 56. – 2018. – С. 269.